

Innledning

I år feirer sosiologien et jubileum, men få sosiologer ser ut til å feire. Årsaken til det er enkel: Man kjenner ikke til at for 600 år siden døde den betydelige tenker Ibn Khaldun. I et fag der klassikerne ofte blir referert er fremdeles Ibn Khaldun en kuriositet. For å sette Ibn Khaldun i sitt rette lys kan vi minne om at *Concise Routledge Encyclopedia of Philosophy* fra 2000 omtalte ham som den mest framstående personen i samfunnsvitenskapene mellom Aristoteles og Machiavelli. Med dette nummeret av Sosiologi i dag håper vi å kunne gi et beskjedent bidrag til at denne for mange ukjente klassiker får litt oppmerksomhet.

Religionens tilbakekomst har kastet lys og sine skygger også innover sosiologien. Den islamske revolusjon, kombinert med økende islamsk innvandring, dvs. utvandring, har gjort det verdslige Vesten om til en tvangsdeltager i en ny diskurs om tro og samfunn. Den diskusjonen tar vi ikke her, men et poeng tillater vi oss: Sosiologene har alltid sverget til den metodiske ateismen, der Gud selvfølgelig ikke eksisterer, og i hvert fall ikke blander seg inn. Sosiale fakta skal forklares ved sosiale fakta, heter dogmet, eventuelt forklares gjennom rasjonelle handlinger, som et annet og muligens mindre holdbart dogme vil ha det til. I ruinene av postmodernismen viser empirien at mange står i kø for å blande Gud og samfunn. Guds inntog i sosiologien vil i så fall bety et brudd med hele den moderne tradisjon, noe som kan få noen og enhver til å sove dårligere. Ibn Khaldun var en middelalderteoretiker. Guds fravær virket utenkelig, og Ibn Khaldun hadde selvfølgelig Gud i sine tekster. Det er ingen grunn til å gjøre han mer moderne enn han var. Samtidig utviklet han den samfunnsvitenskapelige metoden ved å insistere på at historie og samfunnsanalyser må bygge på emiriske observasjoner og logiske analyser. Denne metoden brukte han særlig til å analysere og teoretisere over sivilisasjoners vekst og forfall. Kanskje er hans teorier og begreper brukbare for å forstå også dagens muslimske og vestlige samfunn, i den grad de lar seg bringe ned til en formel? Selv er vi også klar over det ”politiske korrekte” – for å bruke en slitt, men brukbar frase – som ligger i å klage over at europeisk sosiologi er nærsynt, leser bare sine egne klassikere og i globalise-

ringens tidsalder ennå ikke har oppdaget at folk fra andre kulturkretser også kan og kunne tenke bra.

Magid Al-Araki står både bak oversettelsen i dette nummeret og innledningsartikkelen om Ibn Khalduns tenkning. Med sin bakgrunn i den arabiske verden, med doktorgrad i økonomi fra Frankrike og med norsk sosiologiutdanning, er Al-Araki en sjeldent kompetent person til å se tradisjonen fra Ibn Khaldun både innenfra og utenfra. I Al-Arakis artikkel presenteres sentrale begreper og biografiske opplysninger. Den for lengst avdøde tenker kan fremdeles være en nyttig veiviser til undervisning i ledelse og administrasjon i år 2006. Sosiologi er et vidt fag og et vidt begrep, og fagets styrke er ikke minst dets åpenhet både i retning historie og filosofi. Slik sett er sosiologien forblitt – heldigvis – en evigung vitenskap, som Alfred Weber formulerte det.

Vi er stolte over å kunne presentere en originaloversettelse av utdrag fra *Muqaddimah*, Ibn Khalduns hovedverk. Vi går så å si i retning filologien her, for å bøte på mangel av norske tekster av Khaldun. Vi har funnet det nødvendig med flere noter fra oversetters side, både av språklig og sosiologisk karakter. Sosiologer er ellers kjent for sin begrepsriksom og sin begrepsiver, noe som utvilsomt er en styrke for faget. Skal man opprettholde denne holdningen, slipper man da heller ikke unna den filologiske vei i denne oversettelsen, ved rent språklig å avklare hvor ord og begrep stammer fra, hvordan de er sammensatt og hvordan de er fortolket. Den hermeneutiske vitenskap er fremdeles en del – om enn underkommunisert – av sosiologien.

En av redaktørene av dette nummeret, Pål Veiden, har tatt seg den frihet i essayistisk form å utforske både det underlige fraværet av Ibn Khaldun, og kaste et blikk inn i den definisjonskampen som pågår om den rette fortolkning av hans skrifter. En levende tenker er en som blir diskutert og ikke bare blir ritualisert. Et blikk bakover til vår ferske universitetshistorie kan gi mangt et morsomt – og mange tragiske – eksempler på slike kamper, for eksempel rundt fortolkninger av Karl Marx. Vel og merke er dette bare de akademiske stridigheter rundt Marx, der jo marxister har ødelagt mang en debatt også innenfor norsk sosiologi. Ser vi på hva slags bunnløse lidelser som marxismen har skapt i praksis for millioner av mennesker, er selvfølgelig diskusjonen en helt annen enn bare å plassere en tenkers bidrag inn i en større samfunnsvitenskapelig tenkning. Ibn Khaldun har etter vår viten ennå ikke ført til tilsvarende galskap. Snarere kan vi antyde at mer kunnskap om hans tenkning kanskje kunne bidra til å mildne eksisterende galskap som finnes i deler av den muslimske verden, med hans nøkterne utledning av mennesker og samfunn, fjernt fra enhver fanatisme.

En artikkel i forlengelse av Ibn Khalduns forskningsprogram – hvis vi kan benytte et slikt ord – er Geir Høgsnes, Trond Pettersens og Pål Veidens oversiktsartikkel over den økonomiske sosiologien. Her gir forfatterne en ryddig presentasjon av den økonomiske sosiologiens program og fremtidige utfordringer. Dette bidraget begynner med klassikerne Marx og Weber, tar oss gjennom den parsonsianske fase og ender i nyere tid med jakten på ”New economic sociology” (NØS) og nyinstitusjonell økonomi. Artikkelen preten-derer ikke å være dekkende for dette store feltet, og særlig den politisk-øko-nomiske tradisjonen er nedtonet. Fra denne tradisjonen har da også NØS blitt kritisert for å være ahistorisk og mikroorientert, samtidig som profiler-te forskere som Viviane Zelizer har fremholdt at Granovetter & co ”henger i skjørtekantene på økonomene”, som en av våre konsulenter på artikkelen uttrykte det. Men ingen kan skrive om alt, og de utfordringer Høgsnes, Pettersen og Veiden påpeker, er både aktuelle og akademisk spennende. Dessuten: Har vi argumentert for en åpen sosiologi i forhold til filosofi, filo-logi og historie, så gjelder selvfølgelig åpenheten også i forhold til økonomi-faget.

Oslo, mai 2006,

Åge Johnsen og Pål Veiden

